

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

366 פ' 098 ס' 081 ת' 086 נ' 6' 6' י' 011

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,

ניתן לקבל את העלון במייל etayba1@gmail.com

הנושא: מדוע בטלה התכלת בחורבן בית המקדש?

ההבדל בין ציצית לשעטנו? על קושיה זו עומדים בעלי התוספות (שם ד"ה "אבל").

לפי דרכו, ממשיך המהר"ל ומבאר, כי דווקא אי קיומה של מצוות עשה כציצית, אשר לה תוכן חיובי בפני עצמה, מהווה זלזול במת, שאינו יכול להתעלות יותר. לעומת זאת, אי קיומה של מצוות לא תעשה, אינה נחשבת כזלזול במת, משום שמצווה זו אין בה תוכן חיובי בפני עצמו ואין היא מעלה את דרגתו של היהודי, ולפיכך, המת אינו מתבזה בעטיפתו בבגד שעטנו.

על פי יסודו זה המהר"ל מוסיף לבאר, מדוע נשים הפטורות ממצוות לא תעשה מסוימות, כגון, "לא תקיפו פאת ראשכם", אינן מחמירות על עצמן באיסורים אלו, לעומת מצוות עשה שהזמן גרמא שגם בהן לא נצטוו, ובכל זאת הן מקיימות אותן. שכן, כאשר הן מקיימות מצוות עשה שהן פטורות ממנה, אזי, הן רוכשות לעצמן קניין רוחני בשל מעלת המצווה. אך, כאמור, מצוות לא תעשה, אין בה תוכן רוחני בפני עצמה, וכל חיובה אינו אלא למי שנצטווה בה בלבד.

ונראה לחדש, בהקדם מה שכתב בספר ערוגות הבושם (פרשת בלק עה"פ 'גדר מזה וגדר מזה'), בענין מה שנאמר אצל לוחות הברית: "לחת קְּתִיבִים מִשְׁנֵי עֲבֵרֵיהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם קְּתִיבִים", כלומר, עשרת הדברות היו כתובים לא רק בצד אחד של הלוחות אלא בשני הצדדים.

כלומר, כל עשרת הדברות היו כתובים שני פעמים, אחד בצד הקדמי של הלוחות והשני בצד האחורי של הלוחות, ולפי זה נמצא שבמקום שהיה כתוב בצד אחד: "אנכי" ולא יהיה לך וכו', היה כתוב בצדו השני לעומתו "לא תרצח", "לא תגנוב", וכו', הימני שבצד זה הוא שמאלי בצד שני, והשמאלי שבצד זה הוא ימני בצד השני.

והנה מצוות של בין אדם לחבירו נאמרו בלשון של שלילה: "לא תרצח" "לא תגנוב" "לא תנאף", "לא תענה" "לא תחמוד". לעומת זאת, בחלק של בין אדם למקום שלשה מתוך החמשה נאמרו בלשון חיובי.

ללמד, שכל דבריו של המהר"ל שבמצוות לא תעשה אין השפעה ותוספת קניין על נפש האדם, זהו דוקא במצוות לא תעשה של בין אדם למקום, כמו לבישת שעטנו. אולם שונה הדבר במצוות של בין אדם לחבירו, וכשאדם מתעלה על עצמו ומתגבר לבל לפגוע במי שהעליב ופגע בו, או שבידו לגזול מחבירו ונמנע ואינו גוזל, הרי שבעצם ההימנעות זוכה להמשיך על עצמו תוספת קדושה וקניין רוחני.

המדרש במדבר רבה (פרשה יז אות ה) מובא "עכשיו אין לנו אלא לבן שהתכלת נגזל". והחינוך (מצוה שפו) כתב שזה ימים רבים לישראל לא שמענו מי שזכה לתכלת בטליתו. ובשורת ישועות מלכו (להגרי) מקוטנא זצ"ל סי' ב) כתב שבזמן האמוראים נגזל התכלת. והחיד"א בספרו ברכי יוסף (א"ח סי' ח) הביא בשם המקובל החסיד מהר"ר יעקב צמח זצ"ל בהגהותיו לא"ח כ"י. וז"ל: "מהרב זלה"ה [האריז"ל] צריך להסתכל בציציות כאילו יש בו תכלת, כי אף שאין לנו תכלת אותה ההארה לא נפסקה, ואין התכלת מעכב את הלבן".

ובשורת הרדב"ז (סי' תרפ"ה) כתב שהחילזון היה מצוי בים בחלקו של זבולון והיה עולה מאליו מן הים אל היבשה והיו מלקטין אותו, ואחר שגלו ישראל לא היה עולה, והיו צריכין לצודו.

כתב בספר אור לשמים (יומא דהילולא דיליה כ"ה תמוז) תחילת פרשת עקב: דהנה עתה בדור הזה צריכים אנחנו לתקן רגלים דא"ק, ועיקר התיקון תלוי שיהי' אהבה ואחוה ודביקות בין אומה הישראלית, **ודבר זה צריך לפרסם**, אע"פ שהדור הזה נוכל לומר עליו שהוא דור דעה, אבל כל אחד אינו רוצה כי אם בתיקונו ואינו משגיח על כלל ישראל, והעיקר להשגיח על התיקון העולם. וזה שאמר בזוה"ק (ח"ג כז ע"ב) עד אימתי ניתב בקיימא דחד סמכא. כי כשיש אחדות בין ישראל נעשה מהם פרצוף שלם וח"ו להיפך. עכ"ל.

חז"ל אמרו (הובא פלא יועץ ערך שנאה): "אמר הקב"ה אתם גרמתם לי שהחרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי על ידי שנאת חינוס", בקשו שלום ואתם נגאלים שנאמר "שאלו שלום ירושלים", וזוה פירש החיד"א בספרו לב דוד (פרק ט"ז) את הפסוק בישעיה (נ"ב, ג): "חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו", כלומר בעון שנאת חינוס נמכרתם לגויים, והגאולה לא באה על ידי כסף אלא ידי תשובה המשקל של "אהבת חינוס" שהיא התרופה למחלה האינדיבידואלית של שנאת הבריות המכלה כל חלקה טובה בעם, ולכן בזכות אהבת חינוס ניגאל אפילו שאין בידינו זכויות אחרות כי האהבה ההדדית היא גורם לתשובה.

ויש לומר בדרך רמז בין גולה לגאולה ההבדל הוא האות א' הרומז לאחדות.

תרג"ג המצוות כוללות מצוות עשה ומצוות לא תעשה. אנו נוטים להניח, כי מצוות עשה הן אלו אשר בהן ציוונו הקב"ה לקיים את רצונו בעשייה, בפעולה, ומצוות לא תעשה הן אלו אשר בהן ציוונו בורא העולם להימנע מפעולה או מעשייה מסוימת. אולם המהר"ל הציב יסוד עמוק וחשוב להבנת ההבדל בין מצוות עשה למצוות לא תעשה.

את יסודו זה המהר"ל חוזר ושונה ברבים מספריו ("גור אריה" פרשת ויגש ד"ה "זו דינה", "דרך חיים" על אבות פ"ב משנה א', "חידושי אגדות" קידושין ט: וחולין צא, ו"בתפארת ישראל" פרק כ'), והוא קובע, כי מצוות עשה עניינן עבודת ה', והן ניתנו לאדם ככלים שבאמצעותם הוא יכול להשתלם ולהתעלות בדרגתו. ואילו מהותן של מצוות לא תעשה הוא קיום רצון הקב"ה שהזהיר על האיסור, אך אין בהן משום קניין רוחני בנפש.

כדי לחדד את ההבדל בין מצוות עשה למצוות לא תעשה, ממשיך המהר"ל ומבאר, כי יש שני סוגים של שכר וגמול, האחד הוא על המעשה הטוב שעשה האדם, והשני הוא על הקושי ועל המאמץ שהיהודי הקדיש לקיום ציווי ה'. במצוות עשה, היהודי זוכה לשני סוגי השכר, הן על עצם המעשה הטוב שעשה והן על התאמצותו לקיום המצווה. לעומת זאת, בעת קיום מצוות לא תעשה, אין שכר אלא על ההתאמצות לקיום רצון הבורא, אך הפעולה עצמה, פעולת ההימנעות מעבירה, אינה "מעשה טוב" בפני עצמו ואינה מכילה תוכן רוחני.

את ההבחנה הזו מבסס המהר"ל מהלכה של לועג לרש בענין מת, שבקרבמת המת אין לעשות מעשים המבליטים את חוסר יכולתו לקיים מצוות, משום "לועג לרש", ולפיכך, אין עוטפים את המת בבגד ארבע כנפות נטול ציצית. למרבה הפלא, במסכת עבודה זרה (סה:)- חכמים התירו לקבור מת בתכריכים שיש בהם שעטנו. מהו, איפוא,

ב'ט' זכר דוד (לרבי דוד מודינא – מאמר א' פרק סו עמ' תמט) הביא את דברי הרדב"ז שאחר חורבן הבית החילוץ לא היה יותר עולה לבד והיו צריכין לצודו. וביאר מדוע דווקא אחרי חורבן הבית הפסיק התכלת לעלות, ע"פ מה שכתב בס' מצ"ת שימורים (למקובל רבי נתן שפירא זצ"ל נפטר תל"ו עמ' קכ) כי "תכלת" [850] בגימטריא "שנאת חנם" [849] עם הכולל] לרמז שמי שזהיר בתכלת הקב"ה מוחל לו עוון שנאת חנם ובלבד שישוב בתשובה.

והנה ידוע מה שאמרו רז"ל שלא נחרב הבית אלא בעוון "שנאת חנם", ולכן בחורבן הבית נתבטל המעלה שהיה ב"תכלת" שהיה עולה לבד מן הים.

וצריך להבין מה השייכות בין שנאת חנם לכך שהפסדנו את מצות תכלת שבציצית?

ובפשטות יש לומר, כי תכלת הוא צבעו של השמים, והשמים מסמלים על אחדות בין האש והמים, כמו שאנו אומרים בתפילה "עושה שלום במרומיו (-היינו בשמים בין האש והמים) הוא יעשה שלום עלינו".

ונראה לומר בהקדם, בספר שמי ושם אבותי הביא מה שסיפר הרבי ר"מ מרימנוב: שבימי הגה"ק בעל מגלה עמוקות זצוק"ל בא לעירו בחור פלאי שהיה צדיק נסתר ומחמת מעשה שהיה הוכרח לעזוב העיר, וכשנפרד ממנו"ע ביקשו שיפרד מעמו בדבר הלכה למען יזכרוהו לנצח, וביקשו עוד שיאמר ד"ת על ואתחנן ביאור חדש שלא נמצא בספרים עדיין (אשר ידוע כי בעל המג"ע כתב ספר ובו רנ"ב פירושים על ואתחנן) נעתר לו וא"ל: יש עמי ביאור שלא נמצא בספרים והוא היות שיש ד' חיות הקודש הנושאות המרכבה וכסא הכבוד לה ארבע רגליים. ואמרו חז"ל כי האבות הן המרכבה והאבות הם ג' וחפץ משה רבינו ע"ה להיכנס לאר"י ועי"ז יוכל להיות הרגל הרביעי שבמרכבה א"ל הקב"ה: "אל תוסף דבר אלי בדבר הזה" כי כבר הכינותי את דוד עבדי להיות הרגל הרביעי, ורמז לזה כי בדבר ר"ת בן דוד ברגל רביעי, ע"כ א"ל ונפרדו ופרח לו איש האמת.

ומדוע זכה דוד המלך להיות רגל רביעי במרכבה?

כתב הח"ח בספרו שמירת הלשון (ח"א - שער התבונה - פרק ח'): לְשִׁיחָהּ מִקְבֵּל אֶת הַדִּין עַל עֲצָמוֹ בְּאֵמֶת, בְּדוּאֵי הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא יְרוּמָם קָרְנוֹ לְמַעְלָה עֲבוּר זֶה בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ שְׁמַצִּינוּ (שמואל ב' ט"ז) אֲצֵל דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלְיוֹ הַשְּׁלוֹם, בְּשָׁעָה שֶׁקָּלַל אוֹתוֹ שְׁמַעִי בֶן גֵּרָא וְעַפְרָא אוֹתוֹ בְּעֵפֶר, וְרָצוּ עֲבָדֵי דָּוִד לְקַנְאוֹת לְכַבְּדוֹ עֲבוּר זֶה, לֹא הֵנִיחַ לָהֶם וְקָבַל עַל עֲצָמוֹ הַדִּין בְּאֵמֶר (שם י'), "ה' אָמַר לוֹ קָלַל, וְאָמְרוּ רַד"ל, שֶׁבְּאוֹתוֹ שְׁעָה זָכָה דָּוִד לְהִיטֵי הַרְבִּיעִי לְרַגְלֵי מֶרְכָּבָה. עכ"ל.

נמצא כדי לזכות לרגל רביעי במרכבה זהו על ידי שמתגבר וגם אם פוגעים בו מבליג ושותק.

והנה הגמרא (סוטה יז. מנחות מג:) מביאה: תניא היה ר"מ אומר מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין מפני שהתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד שנאמר ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטהר וכתוב כמראה אבן ספיר דמות כסא. ע"כ.

ומבואר כי תפקיד התכלת להזכיר לנו את כסא הכבוד, ומעלת הכסא, שהמעביר על מידותיו זוכה להיות מרגלי המרכבה, אולם כאשר יש שנאת חנם ולא לומדים מהתכלת שבציצית, אין בה עוד תפקיד ומיותרת היא ומפסידים אותה ואינה עולה עוד מן הים.

מעלה נבואר ונבאר הגמרא ביבמות (מט:) מביאה: מנשה הרג את ישעיה. אמר רבא, מנשה דן את ישעיה כנביא שקר שחייב מיתה על פי תורה והרגו, אמר ליה מנשה לישעיה ג' הוכחות שהוא נביא שקר, הוכחה ראשונה, משה רבך אמר בשם ה' "כי לא יראני האדם וחי" ואתה אמרת "ואראה את ה' יושב על כסא רם ונשא". הוכחה שניה: משה רבך אמר "מי כה' אלקינו בכל קראנו אליו" משמע בכל זמן, ואתה אמרת "דרשו ה' בהמצאו". משמע שלפעמים אינו מצוי. הוכחה שלישית: משה רבך אמר "את מספר ימך אמלא", משמע שאינו מוסף עליהם, ואתה אמרת בשם ה' לאבי חזקיהו המלך "הווספתי על ימך חמש עשרה שנה". בהמשך הגמרא מיישבים חכמינו ז"ל את כל הסתירות, כפי שישעיה הנביא עצמו היה יכול להשיב למנשה אם היה מוכן לשמוע, אולם הוא לא הצדיק עצמו לפני מנשה כפי שמפרש בגמרא: אמר ישעיה בלבו, אני יודע שמנשה לא יקבל מה שאומר לו בישוב כל הסתירות, ואי אומר לו והוא יהרוג אותי בכל זאת, הריני עושהו לרוצח במזיד, אמר ישעיה הנביא שם קדוש כדי להינצל, ונבלע בתוך עץ ארז. הביאו עבדי מנשה את עץ הארז ונסרוהו, כשהגיע המסור אל פיו של ישעיה מת, עונש מדה כנגד מדה, משום דאמר בפיו דברים בגנותם של ישראל "ובתוך עם טמא שפתים אנכי יושב".

רבינו יוסף חיים זי"ע בספרו "בן יהוידע" מציין דברי הירושלמי (סנהדרין נא.) לבאר, איך נתגלה למנשה באיזה עץ ארז התחבא ישעיה הנביא, כי ארבע ציציותיו בלטו מחוץ לעץ הארז ולא נבלעו בו. והוא

נותן טעם בזה, כי הציצית מרמזת שישראל הם בניס למקום והרחבת בזה בגליון על פרשת מצורע.

אולם לפי דרכינו יש לבאר, כי התכלת מסמלת על השלום והאחדות, וכאשר ישעיה דיבר בגנותם של ישראל, עשה מעשה הפוך מאהבת חנם, לכן הציצית לא הגינה ושמרה עליו, והציציות נשארו מחוץ לעץ ועל ידי כך גילו אותו והרגוהו.

זה המנהג שהחתן מברך תחת החופה על טלית חדשה שמביאה לו אשתו, ופורס את הטלית על הכלה ומקיים בזה מצות חופה, ויש לומר, כי רומזים בזה לחתן וללמוד מהתכלת להרבות באהבת חנם וזה הסוד של בניית בית יהודי.

כתב המשנ"ב (סימן כ"ד סק"ז) וז"ל: נמצא בשם הקדמונים, שכל המעביר ציצית על עיניו כשקורא פרשה ציצית, יהא מובטח שלא יבא לידי סמוי עינים. ע"כ. [והאם צריך על גבי עיניו ממש או שדי על המשקפיים. העיד הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א על דודו הגר"י צדקה זצ"ל שהיה נוהג להוריד את המשקפיים בקר"ש כדי להשים את הציציות על גבי עיניו ממש. אולם מנהג הגר"ע יוסף זצוק"ל שלא להוריד את המשקפיים כמו שהעיד בספר ילקוט יוסף הלכות פסוקי דזמרה עמ' תקל"ז].

ולפי דרכינו יש לומר, כשמניח את הציצית על עיניו זה בא ללמדו, לפקוח את עיניו ולראות במעלת חבריו ולא בחסרונותיהם חס ושלום.

יום	מקום	שעה
ראשון	בית הכנסת היזדים אדוניהו הכהן 26 שכונת הבוכרים	2:00 בצהריים (2:40 תפילת מנחה)
שני	בית הכנסת יד שלמה רחוב יונתן בן עוזיאל 4	11:00 בבקר
שני	בית הכנסת מוסיוף רחוב יואל	3:30 בצהריים
שלישי	בית הכנסת מאורות משה רחוב ריקאנטי רמות	11:00 בבקר
שלישי	רדיו שובה ישראל ניתן לשמוע גם במספר 023743001	7 בערב
שלישי	בית הכנסת חזון יעקב בורוכוב רחוב דוד 21 שכונת הבוכרים	8:15 בערב
רביעי	בית הכנסת בית יעקב סיירת גולני 7 פסגת זאב מרכז	10:00 בבקר
רביעי	בית הכנסת בית יצחק גבירצמן 5 פסגת זאב מזרח	11:00 בבקר
חמישי	בית הכנסת בית יעקב סיירת גולני 7 פסגת זאב מרכז	10:00 בבקר
חמישי	בית הכנסת בית יצחק גבירצמן 5 פסגת זאב מזרח	11:00 בבקר
חמישי	בית הכנסת סילוורה רחוב חיים ולירו (ליד שוק מחנה יהודה)	6:15 אחר הצהריים
שישי	רדיו שובה ישראל ניתן לשמוע גם במספר 023743001	9:15 בבקר
שבת	בית הכנסת חזון יעקב בורוכוב רחוב דוד 21 שכונת הבוכרים	5:45 אחר הצהריים (לאחר שיעורו של הרב סופר שליט"א)

את השיעורים ניתן לשמוע בקול הלשון 036171068
שלוחה 47

כמו כן בקו להתענג בתענוגים: 0772618021

תזכורת!

ביום חמישי הקרוב ליל ראש חודש אב התקיים שיעור
מפי הרב איתי בן אהרון שליט"א
בענין "חינוך ילדים בחופש בגדול".
בבית הכנסת רם ונישא רחוב יסמין – אדם.
בשעה 9:30 בערב